

בִּים אֲמוֹנָה

זרעים א

תרומות ומעשרות • ה'ה • מתנות עניים • ביכורים

נערך בס"ד ע"י

משה יהודה בלאמו"ר יוסף מרדכי זצ"ל לנדאז

בהוצאת

אייר תשפ"ה

אלעד

הספר נכתב ע"י
הרה"ג משה יהודה לנדאו שליט"א

נערך בסיוע והשתתפות
צוות המחלקה התורנית של
'המכון למצוות התלויות בארץ'

הספר יו"ל בסיוע
משרד המדע והתרבות - מינהל התרבות

כל הזכויות שמורות

'המכון למצוות התלויות בארץ'
ת.ד. 176 אלעד מיקוד: 4081003
טלפון: 03-9030580 פקס: 03-9030891
דוא"ל: mail@macon.co.il

הערות והארות
m7630055@gmail.com

כריכה, עימוד ועיצוב גרפי: מיכאל אמרוסי

בשער הכפר

שער המדרש

"נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות" – הר המוריה והמזבח..... יג
"והאבלתיך נחלת יעקב אביך" – נחלה בלי מיצרים..... יח

• תרומות ומעשרות •

סימן א פטור פירות מתרו"מ כשהיו שעה אחת הפקר, ובאבידה מדעת, וביאוש..... כג
סימן ב חיוב הפרשת תרו"מ בפירות שלא היתה להם שעת הכושר..... לד
סימן ג טבל וחולין מעורבים בגידולים שהיו בבעלות משותפת..... ג
סימן ד אופני חיוב הפרשת תרומות ומעשרות בפירות נטע רבעי..... ס

• הפרשת חלה •

סימן ה חיוב הפרשת חלה בקוגל איטריות, והאם ניתן להפריש במפעל מהאטריות..... סה

• שנת המעשר •

סימן ו טז בשבט ראש השנה לאילנות..... עד
סימן ז קביעת שנת מעשר ושביעית בפלפלת ובידקות שמנע מהם מים..... עח

• הפרשת ונתינת תרו"מ והברכות •

סימן ח ביאורים והבנות בנוסח הפרשת תרו"מ..... פט
סימן ט הגדרת עשירית בהפרשת תרומת מעשר ומעשרות..... צח
סימן י שיעור הפרשת תרו"מ בפירות שהצטמקו או שתפחו, והשוואה לשאר איסורים..... קטו
סימן יא תיקון תבשיל שנאסר משום טעם טבל לתרו"מ וחלה..... קכב
סימן יב הפרשת תרומה מן המוקף – כיצד, ובשיטת הרמב"ם..... קלד

סימן יג	הפרשת ישראל בפירות גוי, ודין מאמין על ידו, ובקטן המפריש של גדול.....	קמו
סימן יד	הפרשת תרומות ומעשרות בשבת.....	קסא
סימן טו	אופני הפרשת ונתינת מעשר ראשון ומעשר עני.....	קסו
סימן טז	בחייוב נתינת המעשרות, ובזה"ז, ואופני ההקנאה והזיכוי למקבלים.....	קפד
סימן יז	דין בת לוי ובת כהן בנתינת מעש"ר או קבלתו, וכשנישאו.....	רד
סימן יח	נתינת תרומה ומעשר ראשון לכהן ולוי שאינם מודים בעבודה.....	רי
סימן יט	האם ירושלים קובעת למעשרות גם בפירות שלא ראו פני הבית.....	דיג
סימן כ	ירושלים לא נתחלקה לשבטים.....	ריח
סימן כא	דין מעשר עני המתחלק בגורן.....	רלב

♦ מעשר שני ♦

סימן כב	דין דקורא שם מעשר שני בשנת מעשר עני בטעות או בספיקות.....	רמז
סימן כג	כיצד מברכים כשפודים מעשר שני ורבעי יחד בודאי ובספיקות.....	רנג
סימן כד	האם ניתן לתקן תבשיל ותערובת שבהם טעם מע"ש ורבעי, או טבול למע"ש.....	רסה
סימן כה	דין בקבוקי ומארזי המזון בחילול מעשר שני ובקנייתו בירושלים.....	ערה
סימן כו	ההיתר להיפטר מחומש בפדיון מע"ש, ומדות החילול באופנים אלו.....	רפג

♦ ביעור מעשרות ♦

סימן כז	ביעור מעשרות בתבשיל, בפירות רביעית ובשאר ספיקות.....	רצו
---------	--	-----

♦ מתנות עניים ♦

סימן כח	הגדרת שכחה במתנות עניים ובשאר במצוות התורה.....	שט
סימן כט	בדין ספק במתנות עניים לחומרא.....	שיט
סימן ל	לא תלקט לעני – להזהיר לעני על שלו.....	שמג
סימן לא	מצות הביכורים – עבודת מקדש או ממתנות כהונה, ונפ"מ.....	שנ

בְּשַׁעַר הַסֵּפֶר

"כֹּה אָמַר ה' הַנּוֹתֵן בִּים דְּרֹךְ וּבְמִים עֲזִים נְתִיבָה"

(ישעיהו מג. טז)

בנבואת הגאולה מחזק הנביא ישעיהו את אמונת עמ"י ובטחונם בבורא עולם. גם במקומות ובזמנים קשים שבדרך הטבע אין אפשרות להינצל כלל, ולא נראה פתח הצלה, רצונו של הבורא הוא המעמיד והוא המקיים כרצונו.

ומוסיף הנביא שגם בגאולת מצרים הוציא הקב"ה את בני"ב בנסים שלא כדרך הטבע, ובקריעת ים סוף קרע והעבירם ביבשה בתוך הים, "הנותן בים דרך". ולא זו בלבד אלא "ובמים עזים נתיבה", שעשה שנים עשר נתיבים בים, נתיב לכל שבט, והיתה הארת גילוי כבוד השכינה וגילוי אמונה מופלא, והשיגו את זיו השכינה (רמב"ן שמות טז ו), כמו שאמרו (במכילתא שמות טו ב) על הפסוק "זה קלי ואנוהו", שאפילו עוברים ותינוקות ראו ואמרו זה קלי, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא.

ומובא מדברי הזו"ח (שיר השירים מאמר עד אשר לא יבואו ימי הרעה אות נו. עפ"י פירוש הסולם) על קריעת ים סוף: "כתוב, הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה. ובאותו הדרך היה יורד ובא הטל מראשו של הקדוש ברוך הוא, וכל שמחה, וכל טוב, וכל רצון, באותו הדרך היו באים".

אלא שהנביא מוסיף (שם) שלעתיד לבא ירבה הקב"ה בניסים גדולים ובהארה יותר מביציאת מצרים:

כֹּה אָמַר ה' הַנּוֹתֵן בִּים דְּרֹךְ וּבְמִים עֲזִים נְתִיבָה: אֵל תִּזְכְּרוּ רֵאשֻׁנוֹת וּקְדֻמוֹנוֹת אֵל תִּתְּבַנְּנוּ. הֲנִנִּי עֲשֵׂה חֲדָשָׁה עִתָּה תִצְמַח הַלֹּא תִדְעוּהָ אֶף אֲשִׁים בְּמִדְבַּר דְּרֹךְ בִּישְׁמוֹן נְהַרֹת... לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְּחִירִי. עַם זֶה יִצְרַתִּי לִי תִהְלְתִּי יִסְפְּרוּ (ישעיהו שם).

כל ההנהגה הניסית הזו נעשתה ביציאת מצרים, ותיעשה לעתיד לבוא עבור עם ישראל, "עמי בחירי", ולמען "תהילתי יספרו".

בספרי המחשבה והקבלה דרשו עפ"י הזוה"ק את הפסוק הנוכח "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", לעבודת הפנים של כל אדם. וכ"כ בפרי צדיק (דברים מאמרי ר"ח אלול ט"ה): "זה הדרך

עניינו שהדרך מפורש ומבורר לנגד עין עד שמראה עליו באצבע לאמר זה הדרך לכו בו, וזה שנאמר הנותן בים דרך. ובמים עזים נתיבה, מים הוא תורה (בבא קמא י"א). נתיבה - נתיב ה'. נתיב הוא שביל קטן, במי שלא זכה לתקן הכל להנותן בים דרך אז על כל פנים "ובמים עזים", ושלמות התורה הוא רק עם היראה, וכן היראה האמיתית הוא רק על ידי דברי תורה".

וע"ש שמביא שבזוה"ק דורש שהדרך היא חודש אלול, שהיא הדרך הסלולה והברורה, ואילו נתיב שהוא השביל הקטן, הוא בחנוכה, שבו האיר אור המנורה מתוך חשכת יוון, וכבר ביארו חכמינו ז"ל שהוא אור התושבע"פ שהאיר בהדלקת המנורה בטרתה. זהו הנתיב הקטן שנפתח בחשכת הגלות ע"י אור תורה שבע"פ ומתוך מסירות נפשם של בני חשמונאי.

גם בים התלמוד המים עזים, בכל מקצועות התורה, מיסוד הדין ועד ההלכה למעשה, ורק בעזרת החונן לאדם דעת יכול הלומד למצוא את דרכו בים. לעתים הולך בדרך סלולה וכבושה. אמנם לעתים המים עזים, ורק בחסד עליון מוצא נתיב קטן המיוחד לו, ואילו חבירו ימצא נתיב אחר, כפי רוחב דעתו ועמלו, ולכל שבט ושבט נתיב המיוחד לו. אלו ואלו דברי אלוקים חיים.

"וְהָיָה אֲמוּנַת עֲתִידֶיךָ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת יְרֵאת ה' הִיא אוֹצְרוֹ"

(ישעיהו לגו)

במסכת שבת (לא). מבאר ריש לקיש: מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת וגו' - אמונת - זה סדר זרעים... ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו.

ובתוס' שם: אמונת זה סדר זרעים - מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזרע (וכ"ה במדרש שוחר טוב תהלים יט). הרי שהמאמין הוא הזרע באמונה. אמנם רש"י (בישעיהו שם) מפרש: והיה לחוסן ישועות ולחכמה ודעת את אשר תאמין לבוראך עתים שקבע לך, לתרומות ולמעשרות בעת הפרשתן, ללקט שכחה ופיאה בעתם, לקיים שמיטין ויובלות בעתם. הרי שהמאמין בבורא הוא המקיים את המצוות התלויות בארץ בעתם, תרו"מ, מתנות עניים, והפקר בשמיטה ויובל.

האם גם לעוסקים בתורת המצוות התלויות בארץ חלק באמונה זו, אף שאינם בנסיון אמונה זו בפועל, בהשארת מתנו"ע, בהפרשת כ- 20% מיבולם לתרו"מ, ובהפקרת כל יבולם בשמיטין וביובלות?

אכן, כבר הורו חז"ל שבכל מצוות שאין ביד האדם לעשותן, כאשר הוא עוסק בתורתם, נחשב כאילו עשאם. "אמר ריש לקיש, מאי דכתיב: זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם? כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם" (מנחות קי.). לכאורה כשם שהלומד תורת הקרבנות כאילו הקריבם בפועל, כך הוא בשאר מצוות התורה.

♦ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת ♦

◊ סִימָן א ◊

פְּטוּר פִּירוֹת מִתְרו"מ כִּשְׁהִיו שְׁעָה אַחַת הַפֶּקֶר, וּבִאֲבִידָה מִדַּעַת, וּבִיאֹשׁ

שְׂדֵה יֶרֶק שֶׁנִּקְצַר וְנֹאסַף כֶּבֶר, וְנִשְׂאָרוֹ בְּצַדֵּי הַשְּׂדֵה יִרְקוֹת מַעֲטִים שֶׁלֹּא נֹאסְפוּ, וְנִרְאָה שֶׁהַבְּעָלִים אֵינּוּ מִתְכוּוֹן לְחֹזֵר וְלִלְקַטְם וְלֹאֹסְפָם. אַעֲפ"כּ חֹזֵר בְּעַל הַשְּׂדֵה וְלִיקַט מִקְצַתָם לְעַצְמוֹ וְלֵאחֵרִים, הֵאָם הַפִּירוֹת חַיִּיבִים בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת?

וּמָה דִּין פִּירוֹת שֶׁנּוֹשְׂרִים לְרֵה"ר מֵאֵילָן שֶׁעוֹמֵד בְּחֶצֶר פְּרֻטִית, הֵאָם מוֹתֵר לְקַחַת, וְהֵאָם הַפִּירוֹת חַיִּיבִים בְּתְרוּ"מ. וּבִמְקַרְהָ שֶׁהַבְּעָלִים הוּא שֶׁחֹזֵר וְאוֹסֵף אֶת הַפִּירוֹת שֶׁנִּפְלוּ הֵאָם הַפִּירוֹת חַיִּיבִים בְּתְרוּ"מ, וְאֵם חַיִּיבִים, הֵאָם יִכּוֹל הַבְּעָלִים לְהַפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּ"מ עַל הַנִּלְקָט מֵהָאֵילָן?

♦

א. פְּטוּר הַפֶּקֶר

פִּירוֹת שֶׁהִיוּ הַפֶּקֶר בְּשַׁעֲהָ שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתָּם, אוֹ שֶׁהִיוּ הַפֶּקֶר אֶפִּילוֹ לִזְמַן קֶצֶר בּוֹמֵן שֶׁבִּין הַלְּקִיטָה לְמִירוּחַ, שֶׁהוּא גִמְרָה מִלֵּאכְתָּם, פְּטוּרִים מִתְרו"מ אֶפִּילוֹ מִדְּרַבְנָן [אַלֵּא אִם כֵּן לִיקַט כְּמוֹת שֶׁל תְּבוּאָה וְעָשָׂה מִמֶּנָּה גוֹרֵן, שֶׁבִּאֲוֹפְנִים מִסוּיָמִים חַיִּיבוּ מִדְּרַבְנָן בְּהַפְרָשָׁה מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵינַי. וְאִכ"מ], אַע"פ שֶׁבִּשְׁעַת הַמִּירוּחַ כֶּבֶר הָיוּ לְפִירוֹת בְּעָלִים, כִּפִּי שֶׁמְבוּאֵר בְּמִשְׁנֵה בְּמַעֲשָׂרוֹת (פ"א מ"א): "כֹּלֵל אָמְרוּ בְּמַעֲשָׂרוֹת, כֹּל שֶׁהוּא אוֹכֵל וְנִשְׁמַר... חַיִּיב בְּמַעֲשָׂרוֹת". וּפִירוֹשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים נִשְׁמַר - לְמַעַט הַפֶּקֶר שֶׁפְּטוּר מִמַּעֲשֵׂר. וּבְמִשְׁנֵה (פ"א מ"ו): "וְנֹתֵן מִשׁוּם הַפֶּקֶר וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת עַד שִׁמְרָח". וְאֶפִּילוֹ אִם זָכָה בָּהֶם לְפָנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתָּם, וּבִשְׁעַת הַגִּמְרָה לֹא הָיוּ הַפִּירוֹת מוּפְקָרִים, פְּטוּרִים הַפִּירוֹת, כְּמְבוּאֵר בְּבִרְיָתָא הַמּוּבָאָת בְּגַמ' בְּנִדְרִים מִד: וּבִמְקוֹמוֹת נוספים: "הַמְּפָקֵר אֶת כְּרָמוֹ וְלִשְׁחַר הַשִּׁכִּים וּבְצָרוֹ פְּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר". וְכֵן שׁוֹנֵה פְּטוּר הַפֶּקֶר מִפְּטוּר הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבְּהַקְדָּשׁ אִם הַקְדִּישׁ וּפְדָה קוּדֵם גַּמ"מ חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר. וְכֵן מְבוּאֵר בִּירוּשַׁלַּיִם בְּתַחֲלִילַת מַס' מַעֲשָׂרוֹת, ע"ש מָה שֶׁדָּנוּ בִּזְהָ [וְכ"ה בְּתוֹס' (ב"מ כ"א: ד"ה וּפְטוּרוֹת)], וְכ"פ הַרְמַב"ם (פ"ג מִמַּעֲשֵׂר הַכ"ה).

וְאֶפִּילוֹ אִם בְּעַל הַשְּׂדֵה עֲצָמוֹ הוּא שֶׁחֹזֵר וּזְכָה בָּהֶם מִיַּד לֵאחֵר שֶׁהַפְּקִירָם, פְּטוּרִים, מֵאֲחֵר שֶׁהִיתָה שְׁעָה אַחַת שִׁיד הַלּוּי הִיתָה שׁוֹה לִיד בְּעַל הַבֵּית, וְכִפִּי שֶׁמְבוּאֵר בְּגַמ' בְּנִדְרִים הַנ"ל.

ואפילו אם היו שעה אחת הפקר בעודם מחוברים, משעה שהגיעו לשליש גידולם [שהוא עונת המעשרות שלהם] ואילך, וזכה בהם הבעלים או אדם אחר בעודם במחובר, אף שיש שיטות בראשונים שחייבים בזה בתרו"מ, מ"מ העיקר להלכה הפירות פטורים מתרו"מ.

מקור מחלוקתם היא בקושיית הר"ש (בפאה שם) שמביא ברייתא, "ויש ברייתא בתוספתא שאין אדם יכול ליישבה, והכי תניא, גר שמת ובזבזו [בזון] ישראל נכסיו, המחזיק במחובר לקרקע חייב בכל. בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל. החזיק בקמה פטור מלקשו"פ וחייב במעשרות. ומקשה הר"ש שהרי נכסי הגר הם הפקר, ולמה חייב במעשרות? וכן קשה שזהו היפך ממש"כ הברייתא הנזכרת "המפקיר כרמו ולשחר עמד ובצרו חייב בלקשו"פ ופטור מן המעשר" [ולא נדון כאן על הסתירה לענין לקשו"פ]. והר"ש שם תירץ שברייתא זו מובאת במקו"א, ושם הגיר' להיפך, שפטור מן המעשר, והיא הכתובה ביושר. הרי שסובר הר"ש שגם כשהחזיק במחובר פטור ממעשר, שהרי החזיק בקמה ודאי שהחזיק במחובר, כמבואר בירושלמי בקידושין שם, ע"ש, ואעפ"כ פטור. אלא שקשה לר"ש מתחילת הברייתא שהחזיק במחובר חייב בכל, ואפי' בתרו"מ.

ובתי' הראשון מחלק בין החזיק רק בגידולים, והשדה נשאר הפקר, שבזה פטור מתרו"מ, וכן המפקיר כרמו זכה בבוקר רק בגידולים, לבין אם זכה גם בקרקע במחובר שאז חייב גם בתרו"מ. ולפי תירוצו זה יוצא שאם היה הפקר שעה אחת במחובר פטור מתרו"מ אף שחזר וזכה במחובר, ודווקא אם זכה רק בפירות, אבל אם זכה גם בקרקע חייב בתרו"מ [ואפשר שבכה"ג חיובו מדרבנן. ואכ"מ]. ומ"מ כשהיה הפקר לאחר שנתלשו הפירות ועד שנגמ"מ פטור לכאורה מתרו"מ אפילו אם חזר וזכה בקרקע.

אמנם בחזו"א (שביעית סי' ב סק"ד) למד שדעת הר"ש שאין שום פטור הפקר בעודו במחובר, אלא רק משנתלש [ואפילו אם בשעת הבאת שלישי היה הפקר אינו פוטר, וגרע מהקדש ונכרי]. אמנם אם זכה מהפקר רק בפירות, אף שזכה בהם במחובר, כיון שאין לו קרקע פטור מתרו"מ, כיון שכשהוא תלוש אין לו קרקע [וקשה על דבריו שהרי הזורע בשדה הפקר חייב בתרו"מ. וי"ל. ואפשר שסובר כדעה בירושלמי שדווקא כשזכה בשדה ובגידוליה חייב בתרו"מ, ודלא כפי שפסק הרמב"ם להלכה].

בתירוץ השני כתב הר"ש שמש"כ שכשזכה במחובר חייב בתרו"מ הכוונה שזכה בקרקע לפני שהגיעו הפירות לשליש. ולפי תירוץ זה בכל מקרה שבו היו הפירות מופקרים שעה אחת משעה שהביאו שלישי, פטורים מתרו"מ.

אמנם בשטמ"ק (ב"ק טז). מובאת שיטת רבינו שמחה שסובר שאין פטור מתרו"מ אלא כשהיה הפקר משעה שנתלש שאז מתחיל זמן חיוב תרו"מ, שהרי מאותה שעה ניתן להפריש

תרו"מ. ומש"כ שהמפקיר כרמו ולשחר בצרו פטור ממעשר הוא משום שזוכה בפירות לאחר הקצירה. וברייתא שהחזיק בקמה אכן חייב במעשר שהרי החזיק במחובר.

והרמב"ם (הל' תרומות פ"ב הי"ב) כ': "הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה. אבל אם הפקיר שיבלים וזכה בהם ועבר והפריש מהן אינה תרומה...". מבואר בדבריו שזוכה בקמה פטור מתרו"מ, אלא שאם הפריש חל שם תרו"מ, משא"כ בהפריש בשיבלים שלא חל [ומקורו מהירוש' (מעשרות שם)]. אמנם יש הסוברים בדעת הרמב"ם שבהפקר קמה חייב בתרו"מ. וראה גם מש"כ הרמב"ם בהל' מתנו"ע (סופ"ה הכ"ז). ושיטתו היא לכאורה כשיטת הר"ש בתירוצו השני שהפקר פוטר כל שהיתה שעת הפקר משעת הבאת שלישי, ואפילו כשהחזיק בקרקע (וכ"כ חזו"א שם). ועפ"י² כתבנו שהעיקר לדינא שכל שהיה הפקר משעת הבאת שלישי פוטר.

אמנם אם היו הפירות הפקר בתחילת גידולם, וזכה בהם קודם שהביאו שלישי, או שהפקיר אותם לאחר שכבר התחייבו בתרו"מ, לא נפטרו מחיוב תרו"מ [ופירות שהופקרו לאחר גמר מלאכתם ולפני שראו פני הבית יש סוברים שפטורים מתרו"מ, ויש מחייבים].

ב. בטעם פטור הפקר מתרו"מ

בירוש' (במעשרות שם) ביאר שפטור הפקר מתרו"מ נלמד מהפסוק "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" (דברים פי"ד פס' כט. וכ"כ רש"י שם), יצא הפקר שידך וידו שווים. וכן ביארו מפרשי המשנה שם.

והנה בירושלמי שם הביא תחילה דרשה אחרת למעט הפקר, מהפס' "תבואת זרעך" (דברים פי"ד פס' כב. וע"ש בתורה תמימה שביאר את דרשת הירושלמי שם), ואח"כ הביא את הדרשה הנ"ל מ"ובא הלוי" וכו'. וע"ש בגמ' הנפ"מ ביניהם. ובר"ש (פאה פ"א מ"ו) הק' למה צריך ללמוד זאת מ"ובא הלוי" וכו', תיפו"ל מ"תבואת זרעך", וכמו שלמדו מזה שגם לוקח פטור, שאינו זרעך. ותי' דנפק"מ למי שהפקיר וחזר הוא עצמו וזכה, שפטור מן המעשר רק מהלימוד מ"ובא הלוי" וכו', אבל מהלימוד מ"תבואת זרעך" א"א לפטור, שכל שבשעת המירוח היה מתבואת זרעך לא נפטור מן המעשר.

עוד תירץ הר"ש שלפי שיטת ר"ת שפטור לקוח, שנלמד מהפס' "תבואת זרעך", אינו אלא כשמכר אחר מירוח, לפי זה הוצרך הפסוק להפקר קודם מירוח [וראה בחי' הגאון רבי חיים הלוי סולוביצ'ק (שם) שהאריך לבאר בדעת הרמב"ם בהבדל בין פטור הפקר לפטור לקוח, ובד' הראב"ד. וכן ראה בס' תורת זרעים (פאה פ"א מ"ו) שביאר גם הוא ששני הפטורים שונים במהותם, ויש נפ"מ בזה. ע"ש].

כל הנ"ל אמור במקום שהופקרו הפירות הפקר גמור, כדוגמת המפקיר כרמו, או נכסי הגר שמת שהינם הפקר גמור מאחר שאין להם בעלים, וכן לקט ושכחה ופרט ועוללות, וכן פאה